

In Vanda's Room

Yönetmen: Pedro Costa

Senaryo: Pedro Costa

Oyuncular: Jeanne Balibar, Rodolphe Burger, Hervé Loos

2000 / Portekiz, Almanya, İsviçre, İtalya / Portekizce, İngilizce / 171'

Pedro Costa'nın, Lizbon'da göçmen azınlıkların yaşadığı Fontainhas bölgesinin hikayesini anlatan üçlemesinin ikinci filmi, In Vanda's Room⁽¹⁾. Bölgeyle tanışmasını, "Fontainhas'a ilk gittiğimde; renklerini, yoğun baharat kokusunu, müziğini sevmiştim. Evler iç içe geçmişti. Her şey ya çok abartılı ya da çok sadeydi. İnsanlar ya bağırarak konuşuyorlar ya da hiç konuşmuyorlardı⁽²⁾." diye anlatıyor yönetmen. Tek odada kardeşiyle yaşayan, -kadrajdaki herkes gibi- sağlıklı görünen, eroin bağımlısı genç kadının; Vanda Duarte'nin; günlük hayatını bir buçuk yıla yakın süre kaydediyor. Sonuçta, deneysel ve gözlemci bir anlatı kuruyor.

Loş ışıklı bir oda, lekeli duvarlar, yıkıntılar, dar sokaklar... Yıkılan bir inşaatın köşesinde yıkanmaya çalışan adam; satmaya çalıştığı sebzele kapı kapı gezen genç kadın; yıkık bir köşeyi kendine oda yapmak için, özenerek temizleyen genç adam... Şehrin ya da toplumun çeperlerinde yaşayan insanların kıyasıya yaşama telaşını tüm gerçekliğiyle, salt gözleyerek aktarıyor yönetmen. Hüzünlü hikayelerin peşine düşmüyor, kolaya kaçmıyor; gettodaki hayatı, kendi iç ritminde ve sakinliğinde anlatıyor; "öteki'ni, öz yaşam alanında sessizce izliyor. Sonuçta, 'fakirlikten acı çeken, ezildikleri için hayatları mahvolmuş insanlar' değil; ritüelleri, eğlenceleri, günlük dertleri olan ve yaşamak için uğraşan insanlar şekilleniyor kadrajda.

Costa'nın tercihleri, filmin gerçekliğini çok boyutlu olarak besliyor. Öncelikle; film, belgeselle kurmacanın sınırları üzerine deney niteliğinde. "Ona göre film ekibinin işgalci varlığı, sokağın ritmini bozar, kamerayla özne arasında kurulan mahremiyetin yoğunluğundan çalar⁽³⁾". Bu nedenle filmi 3 kişilik bir ekiple, uzun süre özneleriyle kalarak, onlarla birlikte oluşturuyor. Filmin yapısı/hikayesi kamera kayıttayken kuruluyor; çekim süreci, her şeyi olduğu gibi kaydetmek üzerine işliyor. Yönetmen gözlemci konumuna yaklaşıyor ve "duvardaki sinek⁽⁴⁾" olarak özneleri daha az rahatsız ediyor; gerçekliği, filme çekerken değiştirmek istemiyor. Uzun planlar, sabit kamera kullanımı, Vanda'nın odasındaki ritüellerinin hep aynı yerden çekimleri, sürekli duyulan ve mahallenin iç müziğini oluşturan bağrısmalarla da günlük hayatın ritmini ekranda taklit ediyor. Tüm bunlarla, "Costa sadece fakirliği aktarmakla yetinmiyor; fakirliğin sıkıcılığını ve sertliğini de izleyene hissettiriyor.". Filmin "Fontainhas'dan insan manzaraları" olarak da adlandırılabilir gözlemci-minimalist anlatımı, kurguda da kendini gösteriyor ve klasik sebep-sonuç ya da kronoloji ilişkileri önemsizleşiyor. Planlar, aksiyonu tamamlamak için değil; bölgedeki sosyal hayatın resmini çizmek için birleşiyor. Film, başka bir sinemanın yolunu açıyor: "Teknik olarak seyreltilmiş, öznesini dinleyen, paylaşımcı bir sinema".

Vanda'nın bitmek bilmeyen, kendi ciğerinizde hissedebileceğiniz öksürmeleri; karanlık odalarda tek kibrit ışığında çevreyi görme telaşı; kirli, üzerine kusulan bir yorgan; kollara sakince vurulan sıringalar; çöpten toplanan çakmaklar arasından dolu olanları aramak; karşılıklı susmalar; çok zaman önce alışılan günlük yaşam tarzı... Costa, yalın ve gerçek anlatımıyla çarpıyor. İzleyiciyi, bölgenin sıkıcılığına maruz bırakıyor; ekranı zevk alma aracı olmaktan çıkarıyor. Böylece zor bir deneyim sunuyor: Çıkışsız ama çıkış aramayan, basık ama nefes alabilen yaşamları 'röntgenliyor'. Globalleşmenin konuşulduğu dünyada, belki de en global olguya, "alttakilerin hayatlarına" geniş açıdan bakıyor.

Can Sever

⁽¹⁾ Diğerleri: Bones (1997), Colossal Youth (2006).

⁽²⁾ <http://www.criterion.com/current/posts/1427-pedro-costa-and-jean-pierre-gorin>.

⁽³⁾ Deniz Buga. "Öznesiyle Omuz Omuz Pedro Costa". Altyazı Aylık Sinema Dergisi, 100. Sayı. Sayfa: 62.

⁽⁴⁾ Bill Nichols'un "gözlemci tür" olarak nitelendirdiği, 1950'lerin sonunda Amerika ve Kanada'da "direct cinema" adıyla akımlaşan belgesellerde; filmcinin iddiası, özneyi etkilememek için "duvardaki sinek" gibi